

tın boyutları ruhî-mânevî ve ilmî sahalar da uzanmıştır. Muâhât çerçevesinde Asr-ı saâdet'te görülen hayır ve güzelliklerin daha sonraki asırlarda da müslümanlar için örnek teşkil ettiği söylenebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 111; Buhârî, "Menâkıbü'l-en-sâr", 5, 7, "Şavm", 76; Müslim, "Fezâ'il", 203, 204, 205, 206; İbn Hişâm, *es-Sire*, II, 150, 151, 152; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, Beyrut, ts. (Dârü Sâdir), I, 238, 239; III, 9, 22, 88, 139, 140, 174, 175, 410; Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, IV, 296-298; İbn Seyyidünâs, *'Uyûnü'l-eser*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma' rife), I, 199-203; İbn Kesir, *el-Bidâye*, Mısır 1392/1973, II, 56; Makrizî, *İmtâ'u'l-esmâ'* (nşr. M. Abdülhamîd en-Nümeysî), Beyrut 1420/1999, I, 69; *Tecrid Tercemesi*, VI, 341; X, 15, 17, 122; Muhammed b. Abdülbâki ez-Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhib*, Beyrut 1393/1973, I, 373-375; Elmalılı, *Hak Dini*, IV, 2439; VII, 4843; M. Yusuf Kandehevî, *Hayâtü's-sahâbe: Hadislerle Müslümanlık* (trc. Ahmet Muhtar Büyükcınar v.dğr.), İstanbul 1979, I, 370-373; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), I, 108-113; Hüseyin Algül, *İslâm Tarihi*, İstanbul 1986, I, 326-335; Hamîdullah, *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 181-182.

HÜSEYİN ALGÜL

MUAHEDE

(bk. SULH).

MUAHHİR

(المؤخر)

Mukaddimin mukabili olarak kullanılan Allah'ın isimlerinden biri (bk. MUKADDİM).

MUALLÂ b. MANSÛR

(معلی بن منصور)

Ebû Ya'lâ Muallâ b. Mansûr er-Râzî (ö. 211/826)

Hanefî fakihî ve muhaddis.

Hanefî tabakatında Ebû Hanîfe'nin talebelerinden sonraki neslin başlıca simalarından biri olarak gösterilir. Bağdat'a yerleşmeden önce nerede yaşadığına dair yeterli bilgi yoktur. Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'den de ders aldığı halde birçok kaynakta Ebû Yûsuf'la ilişkisi vurgulanarak anılır. Mâlik b. Enes, Leys b. Sa'd, Süfyân b. Uyeyne, Yahyâ b. Zekeriyâ, Ebû Avâne, İbn Lehîa gibi âlimlerden hadis rivayet eden Muallâ, III. (IX.) yüzyılın ilk yarısında hadis nakliyle en çok meşgul olan ve ehl-i hadis tarafından âdil kabul edilen az sayıdaki Hanefî fakihleri arasında yer almaktadır. Muallâ b. Mansûr'dan oğlu Yahyâ ve Ali b. Heysem ders aldı; Ali b.

Medînî, Ebû Bekir b. Ebû Şeybe ve Buhârî gibi âlimler hadis rivayet etti. *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin, rivayetlerine yer verdiği Muallâ, aynı zamanda Hanefî çevresinin birikimini sonraki nesillere aktarmaya yönelik çalışmalarıyla tanındı ve Ebû Süleyman el-Cûzcânî ile birlikte Ebû Yûsuf ve Şeybânî'nin görüş, imlâ ve eserlerini kendilerinden rivayet eden en önemli râvi olarak kabul edildi. Aynı dönemde yaşayan İsa b. Ebân ve İbnü's-Selcî'nin yaptığı gibi Hanefî çevresinin fikhî birikimini kelâm ve fıkıh usulü sahalarda temellendirmeye çalışmadı; Ebû Süleyman el-Cûzcânî gibi Hanefî fikhini hadislerle desteklemeye gayret etti. Nitekim onun hakkında çağdaşı Ahmed b. Hanbel'in olumsuz bir beyanda bulunmamasının ve dönemin diğer ehl-i hadis imamlarının olumlu kanaat belirtmelerinin yanı sıra Ebû Zür'a'nın onu ehl-i re'y içinde ehl-i hadîse en çok benzeyen kişi olarak nitelemesi bunu teyit etmektedir. Halife Me'mûn tarafından kendisine teklif edilen kadılık görevini kabul etmeyen Muallâ Rebülevvel 211'de (Haziran 826) vefat etti.

Muallâ b. Mansûr'un eserlerinden yalnızca *en-Nevâdir* (*Nevâdiru Mu'allâ, Kitâbü'n-Nevâdir*) günümüze ulaşmıştır (İÜ Ktp., AY, nr. A-4352; Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ktp., nr. 994). Kendisine izâfe edilen *el-Emâlî*'nin söz konusu eserin diğer bir adı olması kuvvetle muhtemeldir. *en-Nevâdir* aynı zamanda, Hanefî literatüründe Ebû Yûsuf ve Şeybânî'nin talebeleri tarafından kaleme alınan nâdirü'r-rivâye metinlerinden günümüze ulaşan tek kitaptır. Fıkıh bablarının klasik sıralamasından hayli farklı bir tertibe sahip olan eserin muhtevasını Muallâ b. Mansûr'un Ebû Yûsuf'tan rivayet ettiği görüşler teşkil etmekte ve kimi yerlerde Şeybânî'nin görüşlerine Ebû Yûsuf'un kilerle bağlantılı olarak değinilmektedir (meselâ bk. *Nevâdiru Mu'allâ b. Mansûr*, vr. 48^b, 52^a, 54^a, 55^b, 63^a vd.). Ebû Yûsuf'un görüşleri de büyük ölçüde Muallâ'nın ona sorduğu soruların cevapları olarak zikredilmektedir (meselâ bk. *a.g.e.*, vr. 47^a, 47^b, 49^a, 50^a, 58^b vd.). Yer yer Ebû Yûsuf'un fikhî değer taşıyan davranışlarını da zikreden müellifin (meselâ bk. *a.g.e.*, vr. 73^b) bu eseri meydana getirirken hocasının imlâlarından yararlanmış olduğu düşünülebilir. *en-Nevâdir*'den Şemsüleme es-Serahsî, Kâsânî, Burhâneddin el-Merginânî gibi birçok Hanefî müellifi nâdirü'r-rivâye kaynağı olarak faydalanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Muallâ b. Mansûr, *Nevâdiru Mu'allâ b. Mansûr*, İÜ Ktp., AY, nr. A-4352, tür.yer.; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VII, 341; Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 474; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, VII, 395; İclî, *es-Şikât*, s. 435; Osman b. Sa'id ed-Dârimî, *et-Târîh* (nşr. Ahmed M. Nûr Seyfî), Dimaşk, ts. (Dârü'l-Me'mûn li't-türâs), s. 218; Dûlâbî, *el-Künâ ve'l-esmâ'* (nşr. Zekeriyâ Umeyrât - Ahmed Şemseddin), Beyrut 1420/1999, s. 376; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 334; İbn Adî, *el-Kâmil*, VI, 2372; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 257; Hatib, *Târîhu Bağdâd*, XIII, 188-190; Şirâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ'*, s. 137; Mizî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XXVIII, 291-297; Kureşî, *el-Cevâhirü'l-mu'dıyye*, II, 384, 620; III, 124, 492-493, 518, 605; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, III, 402; Mahmûd b. Süleyman el-Kefevî, *Ketâ'ibü a'lâmi'l-ahyâr min fukahâ'i mezhebi'n-Nu'mâni'l-muhtâr*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 630, vr. 98^a; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1980; Sezgin, *GAS*, I, 434; Eyyüp Said Kaya, *Mezheblerin Teşekkülünden Sonra Fikhî İstidlâl* (doktora tezi, 2001), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 140.

EYYÜP SAİD KAYA

MUALLÂ MEZARLIĞI

(bk. CENNETÜ'İ-MUALLÂ).

MUALLAK

(المعلق)

Senedinin müellif tarafından kısmından bir veya daha çok râvisi zikredilmeyen hadis anlamında terim.

Sözlükte "askıda bırakılmış" mânasına gelen muallak kelimesi, terim olarak hadisin senedinin baş tarafından (müellifin bulunduğu kısımdan) bir veya arka arkaya birkaç râvisinin yahut bütün râvilerinin zikredilmediği, "قال رسول الله صلى الله عليه وسلم" diye doğrudan Hz. Peygamber'e veya bir sahâbî yahut bir tâbiyye isnat edilen hadis demektir. Hadis bu şekilde rivayet etmeye ta'lîk adı verilir. Bir yazıda ayrı yazılması gereken harflerin birbirine karıştırılmasına, dışı harflerin dışlarının belirtilmemiş olmasına da muallak denilmiştir. Hadis ilminde bu terimi ilk olarak Dârekutnî'nin kullandığı bildirilmektedir. Bu tür hadislerden sadece kesinlik belirten cezm sığasıyla "söyledi, rivayet etti, yaptı" gibi mâlûm fiillerle rivayet edilenlere muallak denileceğini söyleyenler varsa da özellikle sonraki dönemlerde "söylendi, rivayet edildi, rivayet edilir" gibi meçhul fiillerle (temrîz sığasıyla) nakledilenlere de bu ismin verildiği görülmektedir. Böyle bir rivayetin senedinde müellifin yalnız hocasını zikretmemesi halinde onu neden zikretmediği açıkça bilinmelidir. Aksi takdirde bu rivayet müdellese karışır.